Professor Mario Alinei – öz geçmişi

Mario Alinei
Linguist (Emeritus, University of Utrecht)

Hollanda'nın Utrech üniversitesinin ögretim görevlisi ve Professor Emeritus unvanli ; "the International Society for Dialectology and Geolinguistics- Geografidilbilimciligi ve Lehcebilimciligi'nin uluslararası toplumu"nin geçmiş başkani ve şimdiki onursal üyesi; "Societas Linguistica Europaea (1989)- Avropa'nın Dilbilimcilik Toplumu"nin başkanı;" Società Linguistica Italiana- İtaliya'nın Dilbilimcilik Toplumu"nın kurucu üyesi; (UNESCO sponsori olan) "*Atlas Linguarum Europae – Avropa'nın Dil Haritası"* nın kurucularından ve başkani(1989 den); "Quaderni di Semantica – Semantik(anlambilimi) Defterleri"nın kurucusu ve fahri editorı; Svec-Uppsala Gustav Adolf Seltenti-Royal Akademi'sinin üstün üyesi, İtalia- Messina'nın Peloritana Akademi'sinin üyesi.

PCP'yle bağlı Kitabları: *Dal totemismo al cristianesimo popolare- totemizmden toplumsal hiristiyanlıka. Sviluppi semantici nei dialetti italiani ed europei-Italia ve avropa lehcelerinde-dialektlerinde semantikin genişlemesi,* Alessandria 1984; *Origini delle lingue d'Europa- Avropa dillerinin kökeni, 2 cilt., Bologna 1996- 2000; Etrusco: una forma arcaica di ungherese-Etrusk: hungarcanın esgi formı,* Bologna 2003; *Alguns aspectos da Teoria da Continuidade Paleolítica aplicada à região gallega* (with Francesco Benozzo), Lisboa 2008; *Avropa'nın Megalisminin seltik ve atlantik kökeni-Origens célticas e atlânticas do megalitismo europeu* (with Francesco Benozzo), Lisboa 2009; *Sözün kökenı-L'origine delle parole*, Roma 2009; *Ahlakı arkeology üzre yeni araştırmalar- Nuovi studi di Archeologia Etimologica*, Bologna 2011; *Arqueologia etimológica. Três estudos acerca da continuidade linguístico-cultural do Paleolítico* (with Francesco Benozzo), Lisboa 2011.

Ayrı Kitablar: Sözcükün yapısı-*La struttura del lessico*, Bologna 1974; Dil ve lehceler- *Lingua e dialetti: Yapı, tarih ve geografi - struttura, storia e geografia*, Bologna 1984; Giokond'un gölümsemesi- *Il sorriso della Gioconda*, Bologna 2006.

Paradigm nedir?

Paradigm ve Teorinin farkı nedir?

Teori yani bir varsayım ki biz oni gerçek gibi sayuruz(ama gerçek değildir) ama PARADİGM bilim felsefesinde bir bilgisel doğrudur ki bilimin degişik disiplinlerinden onu denesek onun doğrulukuna

gelib çatarsınız. Bunca bir Paradigm'içün bilim toplumu oluşdurmak ve İnter-disciplinary toplumun oluşdurmak ki ayni konuni o açılardan araştırsın ve tüm kanıtlar bu değişik disiplinlerde üst-üste otursun. Aline burada aynen bu yöntemle konuni ele aliyur ta Paradigma'nı açıklasın.

Bir paradigm değişilmegiçün bir bilgi devrimi gerekiyür. Bu yeni paradigm ki doğru üste kurulmuşdur esgi teroileri birebir red ediyür. Bunca ki Genetik-Dilcilik-Tarihcilik-Arkeology ve … kanıtları üst-üste düşiyür. PCP gurupi ve interdisciplinary çalışmalari sonucu hetta wikipedia'da esgi teorilerin yerini dutmaka başlamışdır.

PCP den daha çok bilmegiçün bakınız www.continuitas.org

PCP nedir?

PCP (Paleolithic Continuity Paradigm- daş çağından süreklilik paradigmı) :

Esgi teorilerde (Gimbutas –ve…) Hind-Avropa dilli halklar önce Orta Asiya'da yaşamışlar sonra Avropa- İran-Hindustan'a göç etmişler, Kurgan'lar uyğarlıkı İraniklerin ve atı onlar Orta-Asiya ve Doğu Avropa'da evcilleitirmişler.

PCP ya Yeni Paradigm'de :

tüm üstekiler yanlış. Bunca ki genetic araştırmalar onun yalan oldukun gösteriyür. Avropa'da İran-Hind Geni yok ve oralarda da Avropa geni çok azdır. Avropa'lılar haman Avropa'nın yerlileri dirler, Heç Hind-Avropalı göçı Orta-Asiya'dan olmamışdır ve orada Hind-Avropa'lı yok belki türkler yaşaridi. Türkler atı evcilleştirmişler ve Kurgan Uyğarlıkları onların. Doğu Avropa'ya onların yayılması 6000 yil önceden başlamışdır. Anadolu 4000 yil önce türk çok dır ve Lidiya ve Trova Türk dırler. Etrusklar Lidiya'dan 2800 yil önce İtalia'ya göç etmişler ve Florance-Toskan-Romların Genlerinde o gözükmekededir.

Bu Paradigm anlayışı bilimin degişik disiplinlerin kullanarak tam bilimsel verileri yeniden okumakdadır. Pof. Alinei'den de türk dünyasına ve onun tüm bilim sahelerin insani bilimlerde kullanmasına yurek dolu üğürlar arzulamasın hamınza sunuyurum (Bir e-mailde bana böyle yazdi bu günler!!!)

Çevrici: Aref Esmail Esmailnia

Türk – Etrusk'un dil akrabalık bağı

genetik araştırmalar sonucularına daynarak

türk-etrusk benzerlıkleri bakimindan

Yazan Mario Alnei

Turk-etrusk ve türk-toskan genetik benzerlikleri

italian genetislerinin bu yakınlarda - Etruskların- ve Toskanların – Türk'lerle benzerliklerinın– saptamaki ve sonuca varmaki- büyük gürültü qopartdi. ayrıntılarının içine girmiyerek desek, bu araştırma 2004'de, M.Ö. VII-III yüzyillik etrusk kukanlarından çıkan ,80 kemik (söğmük) örneklerinin "mitocondrial" incelemeyle başlandi. (Vernesi et al. 2004).Sonra Achilli *et al* (2007) araştırmalariyla sürüldi(devam etdi), ki onda İtaliyanın Toskan bölgesinin şimdiki toplumundan alınan verilere dayaniyuridi «support the scenario of a post-Neolithic genetic input from the Near East to the present-day population of Tuscany»; (2) daha önemlisi, Pellecchia M, Negrini R, Colli L, *ve obiriler*...(2007), 'in araştırmasi, bu sonuca vardi ki toskan *Bos Taurus*'ının DNA'si ayri (sığır cinsinden)ineklerden, olur italian olsun olursa avropali dan başk oluyurken, ortadoğu ve anadolu cinslerine benzemekdedir. Sonunda, daha kesin olarak, (3) Alberto Piazza ve Antonio Torroni(2007)'nının, Toskana'da olan, Murlo,Volterra, Casentino'da yaşayan toplumunun DNA üzre yapdıklari incelemeler bu sonuca vardi ki onlar Kuzey İtalia, Sicilia, Lemnos adalari ve günei Balkan'lardan çeşitlenerek (başka olarak), anadolu Türklerine benzer çikiyur.

Etrusk – anatolik benzerliki osteology-kemikbilim bakımından da gösterildi(açıka çıkdi): E. Padrini ve P. Bassi (1974)'nin inceledikleri, etrüskların kafalarının çokunluğunun göstergelerisi(ölçüleri) bakımından, Troade, bati Anadolu toplumlarına yakın gözükiyür (Marongiu 2010, pp. 97-98).

Üstelik(bundan başka), bir türk araştırmacı, türk-etrusk'ların bir olmasını, önceden varsayıb sonra da oni doğruladi(gösterdi). (ve olağanüstü kişilikli bir girişimli kadın ki siyaset ve bilimin üstün katına kalkmıştır) Ayda Adile bunlari iki kitabda, fransaca ve türce yayıma vermişdir: *Les Étrusques Étaient-ils des Turcs?* Paris: 1971 (*Etrüskler Türk mü idiler?* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1974); e *Les Étrusques Étaient des Turcs. Preuves*. Ankara: 1985 (*Etrüskler (Tursakalar) Türk idiler*. İlmî Deliller. Ankara: 1992). Bu etruskologlar görmezden gelien eseri , burada özetlemek benimiçün olanaksız olurken, gelen bölümlerde bu yazıcının ileri sürdügi, çokli deyerli-geçerli göstergelerden, deyşik örnekler sıralayacam.

Sonunda, arkeologlar, paleontologlar (taşılbilimcileri), antropologlar(insanbilimcileri) ve biologlar(dırımbilimcileri-yaşambilimcileri)'ın, türk-etrüsk benzerliklerin tarihi-uyğarlık(kultural) bakımından yeniden inceleyen, çözümleme yazılarının bir araya toplanmışı, antropolog(insanbilimcisi) Brunetto Chiarelli'nin gözlemi altında yayıma çıkdi(2010), ki bir tutumlı altbaşlıkı «*Sulla possibile origine anatolica degli Etruschi – Etruskların andolo kökenligiyle bağli*» olsada, tümiyle bu savi-tezi doğrulamaka yönetleniyür.

Bunun tümü, bir yandan önceden Alinei(2003)'de örneklenmiş olan ve benim savım-tezim sanılan, etruskda türk öğesının önemini doğruluyurken, obiri yandan onun içerisin değişiyür, bunca ki bu yeni bakışda türkün etruskla benzerliki birinci yer dutuyur, ve hüngarla benzerlık inkinci sıraya geçiyür, o zaman ki önceden tam bunun ters bağlantısına inanliyuridi.

Bunca burada iki alıntınmış bireşimlerin(sintezleri) kullanımını doğru buluyurum, olur onların etrusk-türk bağının olmasına ve önemine tarihi-uyğarlık temel konuların onaylamasiyla varmak, olursa eleştirilere karşı çıkmak, ki bir aşırı-geleneksel görüşün örneki gibi, S. Marongiu üste alıntılanmış genetistlere karşi ileri sürüyür.

Tarihi-dilbilimçiligin ve uyğarlıkın ana savlari(konulari) ki türk-etrusk bağlarının önemini doğrulayurlar.

Yunan tarihcilerinin en önemlisi, Herodot, öz *Tarihler* kitabinda (I, 94) Etrusk'ların Lidia'dan İtalia'ya yolculukun bu sözcüklerle söyleyür, ki o onlari *Tyrrhenòi* gibi tanitiyur.

«Manes oğlu, Atys hakanlıkı altında, tüm Lidia bir ağır açlıkın acısını çekiyüridi. Onseggiz yil böylece yaşadılar. Ama bu aci, bitmek bilmiyürken, günden güne artmakdayidi. Bu durumda hakan öz ulusun iki bölüme böldü: Çekişden çıkan kalmali oluyurken, obirisi öz gelecekin(karedin) ayri yanda arayacakidi. Göçmenlerin başçılığına öz oğlunu koydi, ki onun adi Tirreneo' idi. Çok kiyılara yaklaşıb ve çokli yerleri görenden sonra Umber'lerin ölkesine geliyürler ve orada deyşik kentler düzeldiyürler(yapiyurlar) ki şimdi de onlarda yaşamakdadırlar. Ama onlari yöneten hakanın oğlundan etgilenib Lidi'ler öz adlarını bir ayrısına değişirler: onun adını alarak özlerin Tirren'ler adlandiriyurlar.»

Burada, adi çekilmiş üç antroponimlerin(adamadlarinin) ikisi üzre, bu gözükmekdedir: lid hakanının adi *Atys* çokli benzerlik vardır deyşik türkcelerde olan *ata*'yla, cağatay. Osm. az. Kzk.'da 'baba, soy', kaz.'da 'erkek', cağatayda 'koca-yaşli', etc.; uiğ.'da *ata* 'erkek ekraba'; oysa *Tyrrhenós*'de *türklerin* etnonimi olan *türk*'e gönderme yapiyür: atu. *Türk* 'die von den Chinesen Tu-küz genannte Türken-dynastie und das nach ihr genannte Volk' (EWT s.v.).Doğrusu bunada önem verilmelidir ki, nasıl ki doğrulanıbdır, ki latince *tuscus* «représente un ancien **turs-cu-s*, umbr. *turskum*» (cfr DELL s.v.), « bir eski **turs-cu-s*, umber'cesi *Turskum*'un betimlemesidir» (confronta della vostra signora = öz ağalıkınız önünde oni karşılaştırın = bu konuda yarkılamaki sizin üstün şahsiyeteinze burakırım), tipki *Tyrsēnós'*le başlanan sözcük gurupundan, *Tyrrhēnós*'un çeşitli değişikleri içinde daha yaygınından **tur-cu-s*'de yaranmış olabiliyür.

Herodot'ın yanında, daha az önemi olan yunan tarihcileride köç savın(tezin) ileri sürmekdedirler: Lesbo'lı Ellanico, V yüzyilli yunanli tarihci, eseri *Foronide*'de (eser itmişdir:Alicarnass öz Dionisio yazısının *Romanın ilk çağlari "Antichità romane"*inde(I, 28) ona gönderme yapiyur), Tirren'leri eski Pelasg'lardan, yani bir Tessaglia'li göçeri toplumdan geldiklerin ileri sürüyür, ki onların adi *pelargòi* 'leylek' demekdir. (Gu türkce ve sumerce kaz demekdir. çevirenin düşüncesi) Bu sürede III'inci yüzyülde yunan tarihcisi Anticleide (nasıl ki Strabone gönderme yapiyur (*Geografia* V 2, 4)) onlari Pelasc'larla özdeşleştirmişidi, ki onlar Lemno ve İmbro adalarında yaşaiyaridilar, ve ki Lidi'ler İtaliya'ya yolculuka çıkarken onlara koşulmuşidilar.

Romali yazıcılarıda Etrusk'ların Anadolu kökenli olmasını kesin sayıridilar, böyleki Virgilio(Vircilio), Eniede'de, onlari adlandırmakiçun-göstermekiçün *Etruski*'ni haböyle *Lydii* sözün küllaniyur.

Mısır dünyasında da önemli tanıklarla yüzleşiyürüz: XII'inci yüzyilden kalmış bir geroglifde(Medinet Habu tapanakı), III Ramset firavun'luki devrinde, mısır'lıların, 'deniz halklari'nin eliyle, bir savaşda yenilmekinden konuşiyur, ki onların birisin geroglifce *Trš-w* adlandiriyur.

Tekce yunan tarihcisi ki buna ters savi saviniyuridi, ki onlca Etrusklar orta İtalia'nın bir yerli toplimi olmalidi, bu bir kücükce yunanli tarihci tanınan Alikarnass'li Dionisio'dır.

Işte nasıl o yazmışdır(*Romanın ilk çağlari "Antichità romane"*I 25-30,):

«o durumda, bana öyle gözükiyür ki, onlar ki etrusklarıın bir yabanci yerden göçmen halk olmadıkın, onun tersine bir yerli ırk oldukun, ileri sürüyürler, doğru düşüniyurler; ve bence bu ona göre dirki ki onlar çok eski bir toplumdılar, ve olur onlarun dilleri bakımından olsun olursa onlarun töreleri bakımından kimseye benzemiyürler ».

Çağcıl yerlici (autoctonist-yerilik savına inan) araştırmacilar, onlardan birisi olan Devoto, öz savını güclendirmekiçün, bu kanıtdan yararlaniyurlar ki Lemmo'da tapılmış yazıların dili etrusk'la benzerlik gösteriyür (cfr=bakınız. Donati 2010:37), bunca onlar lemnio ve etruski bir Akdeniz'de konuşulan yerli dilin değşik-çeşitli kollari biliyür . apaçıkdır- besbellidir ki, bu bir *non*

sequitur(önce ki savla bağdaşmiyan) dır: Erusk ve Lemnio benzerliki göçmenci savın savınanlarında bakış noktesinden gerçekci gözükiyür, nasıl ki önceden adıni adıni çekdikim yunanli tarihciler anlatiyuridilar-anımsayuridilar.

Üçüncü sav Tito Livio'nun bir tanıklamasına gibi gedib çatiyur(*Ab urbe condita libri CXII*, V, 33, 11) ki, Etrusk'la Retik dillerinin benzerlikin göze alarak, Alp toplumi olan Reti'leri Etrusk'lardan gelme biliyüridi, ve böylece Etrusk'ların İtalia'ya gelmesinin, Alp dağlarını geçerek, Kuzey'den, ve büyük bir olanasıkla Balkan-Danub bögelsinden gelmesini savuniyuridi.Şimdiki çağda, bir buna benzer savi(tezi) özellikle XIX yüzyilin araştırmacılari ileri sürmüşler ki, Etruskların bir ölüyü yakan(cremazionist) toplumu oldukicun, onlari, ölü yakma törenin beşigi olan, doğu Avropa'dan, gelmesini saniyuridi.

Yaşambilimcisi(biolog) Simona Maringu'nın üste gösterilen Chıarelli'nin topladıkılarına (2010) yapdıkı katkısına göre bir özel davranış gerekiyür. ki onun bir değerli evrimci (evoluzionista) yaşambilimcisi (biolog) olmasına karşi, ki çokli ilgiside dil–sözcük kökinine de varıdır, genetika üzre, çok şaşırtıcı- ve, bence, bir az tedbirsiz- açıklamalar yapiyur, ve – daha şaşırtıcısı olarak- oni bir amiyane(gögüsüz) anlayış olan, Türk'lerin Orta Çağlarda, Türkiye'ye geldiki üzre kuriyur:

« genetik çözümlemeleri(analiz) bakımından, son tapıntılar etrusk kökeni sorusunu çözemiyürken, oni genişlendirdiler. » … doğrusu, bir "tarihi" kuşku yaraniyur: "Eski" ve "çağcıl" Etruskların DNA'sını, "çağcıl" türklerinkilerle kaşılaştırma bir anlam daşiyur mu? Bu tehlike yokdur , bu **geleneksel görüş** unudula ki**,** şimdiye gibi her hanki geleneksel araştırmaci ona kuşkiyla yaklaşmayıb ve ona etiraz etmeyüb, ve bu görüşe göre, türkler, tekce bizim devranin I'inci binyilinin, ilkin yüzyillerinde Orta Asiya'ya gelib, ve hetta Türkiye'de Orta Çağlar'da yerleşmişler? ... Böylece Anadoli'da, I'inci binyilin başında tabii ki türkler yaşamiyuridi, ama bunun tersine Asuriler, Hittit'ler, Kappadok'lar, Kari'ler, Frigi'ler, Panfili'ler, Liçi'ler, Lidi'ler, Misi'ler, ve sonralar bozkırlardan gelen Skitler ve Kimer'ler yaşamışlar. Bunca nasıl bu iş olanaklı olabiliyür ki Herodot'un görüşüne başvurmak ve , türkleri II'inci binyillerde Türkiye'de yerleştikin kabul etmek ve ayni zamanda, geleneksel görüşde bir devrim yapmamak?

Bir "geleneksel olmiyan" dilbilimcisi gibi, ve tarih öncesi dilbliminin araştırmasına bilimler-ortasi(interdisciplnary) yoluyla yaklaşmani savunan birisi olarak, ve özellikle öz eserim "Avropa dillerinin kökeni- *Origini delle lingue d'Europa* (1996-2000)" üzre işlerken, altayik diller kökenini konusunuda araştırmışam, bunca özüme bu izini veriyürüm ki bu araştırmaci yapdıkı sorulari kanıtliyum.Ve oni benim *"Avropa dillerinin kökeni"* eserimin ikinci ciltinden iki parça alıntı getirmekle yapiyurum, ki onun birincisi taihi kaynakların doğru yorumlamakda önem daşiyur, ve ikincisi, daha uzunrak(çok uzun) olarak, Orta Asiya Türkleriyle bağli dir, ve gerekli olarken, Türklerin Türkiye'ye gelmesinini ve onun zamanında bir kökden(radikal) gözden geçirmeni zorumlu kıliyür. Bizim bilgilerimizin şimdiki durumu içerinde (ki bir günselleşmiş derin araştırmalarda olmamışdır), ve türk-etrusk bağının genetik araştırmalrının sonucuna dayanark ,bize bu izini veriyür ki bu gelişi(türklerin gelişin) kesin olarak, geliş zamani bakımından en üstü*(post quem)*, Bakır çağının başlangıçı içinde, IV'inci binyillikde, yerleştirek, o zaman ki Avropa ve Asiya'da, yeni atlı göçeri çobanların akıntılari başlayur, nasıl ki Arkeologi kanıtlamıştır, ve en aşağisi (*ante quem)* zamani D.Ö. I'inci binyillikde olmuşdur (Etrusk-Türklerin İtalia'ya geliş zamani). Buda o iki parça:

«çoki 'toplumlar' ki şimdi tarihde gözükmekdedirler[Marongiu'nın üste adını çekdikiler gibiler] bir yerli etnik-dilbilimcilik (etnolingüistic) bakımından bir yerli özellikleri yokdır, ama **seçgin hakim(başat) gruplar** olan, bu iki dilliler bir saykın uyğarlık ve dili getirenler dirler. ***Seçgin*le etniklik ortasında karşıklık yapmak** özellikle tarihi dilbilmçilikinde zararlıdır [ve genellikle tarihöncesinde], ki kolaylaştırılmış halda, daima böylce sonuclaniyur, ki orada ki Çelt'ler, Etrusk'lar, İllir'ler, Traki'lar ve obirileri, bunca celtikce, etruskce, illirikce ve trakice konuşiyurlar. Doğal olarak bu hakim(başat) *seçginler* de doğru dır, ama bu istila altında olan ekinci toplumlariçun geçerli degildir, ve olabilir ki bu ki önderlerin buyurukuna göre hereket eden esgeri takımlarda da geçerli degildir. Doğrusu, nasıl ki

Celt'ler ve Etrusk'lar bir gücli-kat gibi yerli italid toplumların üstünde rol oyniyurlar, böyle düşünmek olar ki Kimmer'ler, Skit'ler ve Doğu Avropa'nın çokli küçük toplumlarında da böylece olmuş ola. »

Şimdi bunida eklemeliyem, daha özellikle bizim konuya göre, tüm toplumlar ki özlerinden Türkiye'de bir iz bırakmışlar oni belli olarak yazmak yoliyla yapmışlar: Buda gerekli olarak bir çok katlı toplulukun olmasını gösteriyür, ki orada seçginler, gerekli olarak öz hakimiyetlerin ve üstünlüklerin, yaziyla kutsallaştırarak, tahmil edeler.

Geleneksel görüş Bronz ve Demil devri ortalarında İraniklere göçeri-çobanlık uyğarlıkların bağlamakdadır ki Orta Asiya bozkırlarına hakimidirler (başıtidiler), ve sık sık Avropa'ya akın(baskın) yapiyurlar. Onlar buni ellerinde bir kanıt oldıkiçun demiyürler, belki tekce ona göre deyürler ki onlar *kurgan* göçeri çobanların Ön-Hindavropali(PİE=Proto-İndoeuropean) olmuş gibi varsayiurlar(farzediyürler), ki gelen bin yillerde onların kalıntcısı(varisi)'de gerek Hind-avropalı olmuş olaydilar, ve bunca İranik'lerden sonra bir ayrlari olamuş olamaz ki Hind-avropa çevresinde tekce çoban savaşcilaridilar. Buradan bir ayri zencirlemede çıkiyur: Demir Çağının göçeri çobanlari iranikler olurlarsa, Altaik'ler öz tarihi yerlerine yerelerine gerek çok gec gelmiş olalar, hetta bizim devranin birinci yüzyillerinde de bile olabiliyür. Tüm öğeler(elemanlar) bu soruni yapmakiçun ve bir yanıt almakiçun olduğuna bakmiyak, Kimse onlarun önceden nerde olmuş olabildikin sormiyür. Doğrusun desk, böylece Altaik'lere haman yaşam yeri(limbo) veriyür ki Hind-avropalılar yaşamakdadır ve ki, uralik süreklilik kuramından(uralik continuity theory) önce, Uralik'lerde orada yerleşmiş olmalıdılar. Ama Altaik'lere görüntü dahada çok annamsız dır, bunca ki Orta Asiya bozkırlarında, ki şimdi türk dilli göçeri çoban toplumlar yaşamakda dırlar, Neolitik devrinde de(cilalı daş devri) gözüken tarih öncesi uyğarlık haman göçeri çobanlıkın dır, ki aynen bu günki (çağcıl) altaik göçeri çobanların özelliklerin daşımakdadırlar! Daha gerçeke uyğun olan varsayımı geçerli saymak yerine, ki altaik çobanların tarih öncesindeki çobanların sürekliliklerdir, bunun tersine geleneksel kuram(teori) tercih ediyür kesinlikle tarih-öncesi çobanlıkı tarihi altaiklerle ayri dutub, ve altaiklerin yakınlarda Asiya bozkırlarına gelmesini mecburen savuniyur – ki doğal olarak dışarıdan gelmişler-, ve bozkırlarda iranikleri doğurdiur, ve sonra onlari çantalariyla ve silahlarila İran'a yola saliyur(göçürtiyür), oda bir alışılmış hale gelen göçmen toplumların karnaval halinde birbirin kuvalamasi, birbirinin yerini dutmasi, ki hind-avropa ve ön-hindavropa geleneksel etnogenetik sahnesinde (görüntüsünde) böylece 'mutlu-şenli' özellikle gözükmekdedir. Ancak(ama), kimse özünden sormiyür ki, neden arkeology kanıtlari İranik'lerin getmesinin(ayrılışının) izini göstermiyür, ve neden Altayik'lerin gelişinde kanıtlamiyur, ve gine neden bu iki olağanüstü olayı ayıran devranın ara süreside kanıtlananmiyur! Çok az(seyerek olarak) gözükiyür ki bir 'bilim varsayımı' buböyle(böylece) çok bir hayali(fantasi) hikayeye benzesin, nasıl ki önceden eserimde (Origini) gösterdigim gibi bunun III'inci binyilligin astanasında yaşamsını anlatamkiçun size hamanın 'tufankarşısı-antidiluviano' görüşünün izinde yaranmasını anımsamaliyam, ve tarihi ve karşılaştırmali(comparative) dilbilimciliki oni ilahi inancların 'kutsal kitablari' gibi değişlmez sanarak tam 'bir inanc gizlemi= mistero della fede'ye benzer görmekdedir.(seyfe. 85-6)

…

Bir az metıkly olursak, gerek özümüzi [bunun tersine olarak] daha bir kolay çözüme yöneltek: o toplumlari ki Orta Asiya'da IV'inci binyillerde atlı göçeri çobanlıkı bşlatdılar, ve ki arkeologik kanıtlarda bizi onun sonraki genişlemelerinin izini sürmeke musaade ediyür, süreklilik (continuita') çözümünde göze almiyarak, onlardırlar ki tarihin ilkin çağından görünmege başliyurlar ve sürekli olarak şimdiye gibide devam etmekdedirler: yani Altaikler.

Nasil ki göreceyiz, daha çokli ayri kanıtlar vardır ki bu sonuci doğrulayurlar. Temel kanıt ki, üstünde duracayiz, haman dilbilimciliki dir: tekce atı binmegiçün kullanmakda Altaik'leri birinci olmasın gören varsayımı doğru saymakla bu analışıra çönüşür ki neden çokli atıçılıkla bağli sözçükler(terminologi) uralik ve Doğu Avropa'nin Hino-avropa dillerinde altaik kökenlidirler (ve yok iranikce). (p.86)

...

Tarihi örnek(model) ki veriyürler Moğul'ların ve Hun'ların saldırısı dır, bir bu yakınlarda gözüken bir uyğarlık ki haman özellikleri daşiyur ki tarih oncesi varidi, ve bugünde de, etnografik açısından, araştırmalar demek olar tekce altayik etnodilbilimçiliki (etnolinguistico) temeli üzre yapiliyur. (örnek olarak Masanov 1990) Doğrusu, arkeologalr, tereddütsüzce buni doğrulayur ki(olayliyurlar ki): "For most of its history and prehistory [the steppes region] supported a population of nomadic pastoralists who from time to time spread into the settled lands around, and came to exert a profound effect on ancient history" (DA s.v. *steppes*)."[bozkır alani] öz tarih ve tarih öncesi devranın büyük kisminde bir göçeri çobanlıklı toplumu özinde yerleştiribdir ki arada sırada çevredeki yerleşim yerlerine yayılmışlar, ve bir derin etkisi eski tarihde varıdır" " (DA s.v. *steppes*). Hetta bu konuda arkeologların en iyilerin birisi olan, Russiya'li Chenykh, özüni böylece anlatiyur ki heç kuşkuya yol açmiyur: "The steppe tribes of horse-breeders and mobile

pastoralists had already begun, in the Copper Age, to play the role which they were to continue to play for the next 5,000 to 5,500 years of human history" (Chernykh 1992, 42-3). " bozkırın at-yetişdiren köçeri cobanlardan oluşan boylari daha önceden, Bakır Çağında, o roli oynamaka başlamışlar ki oni gelecek(sonraki) 5000 ta 5500 yilde insan tarihinde sürecekler(devam edecekler)"(Chernykh 1992, 42-3).

Marakli olarak, bununla birlikde(yene de), at bir binilme ve savaş hayvani gibi geleneksel Hindo-Avropalıcılıkın sözde 'atmerkezli-ippocentrism'in temel 'konularından' biri dir! Bu annaşılamiyür ki nasıl bugün de bir böylece belgesel gerçeklerden uzak bir sav(tez) eliyebile değerli araştırmacılar terefinden, tekce bir dogmatik varsayıma daynarak savunulmuş olabile, Arkeologik belgelemeni bir gerekli temel gibi, yok bir inanc gibi kabul ederken, ati binilmekiçün kullanmak eliyebilemez altayik'den sonra bir ayri kökeni ve tarihi olabile, bundan ötürü ki bizim ortak düşünce hazinemizde yer almıştır ki onlar ki birinci olarak ati binmekiçün kullanmışlar " fierce nomadic peoples of Central Asia" "Orta Asia'nın sert göçeri toplumlaridirler"(EB*, s.v.Horses and horsemanship, 709).* Bundan başka, bu konuyla bağli bir bilimsel araştırma yokdur ki orada sonucun alti bu gibi çizilmiş olmasın: " bir genel usul gibi, şimdiki atçılık melzemelerin haman haman(demek oluyur) tamı Avroasia bozkırlarının atlıları içinde yaratılmışdır ve onların akın etdiki ölkelerin toplumları terefinden benimsenmişdir"(ibidem- haman kaynak). Apaçık dır ki, o zaman ki atın binmek kullanımi icat edildi, atlı savaşcilar dünyanın ayri yerlerinde de yaykın (bayağı) oliyurlar: oni kanıtliyan, II'inci biyillikin ortasında, Hitit'ler, Aşuri'ler, Babili'ler, Hyksos'lar, ve daha sonra, Skit'ler diler. Bu yaykınlık tam bir düzgülü uyğarlık olayı(olgusı) dır, ki ikinci derecede olan alanlari, bizim ilgi merkezine dönüşdüremez. Atın binilmekiçün kullanışının icati, ideologik açısından tam o gerektirmeye ki aparıb çıkariyur, eger *kurgan* uyğarlıkın Ön-hindavropalılala(PIE'lerle) özdeşleştirmek bir yana birakırılsa, Moğul'larla, Hun'ların atalarından başka kimseye bağlanamaz.

Bozkırlıklarda at kullanımının doğuş ve yaykınlaşmasiyle bağli konuya göre, Lichardus e Lichardus (1985) oni çok akıllıca araştirma mercekine aliyurlar. Onlar özellikle önemsiyürler ki iklim degişiklikinden sonra Karadeniz'in kuzey'indeki bozkırları kıtasal ormanlarla kapsanmiş oluyur ken yaban atların hayatda kalmasına uyğun yerin özgül biotopuyle özdeşiyür. Böylece burada dır ki gerek atın evcilleştirilmesini(ehli olasını) beklemeliyük – hetta bu konuda arkeologik kanıtlarda tapılmamış olmasına bakmiyarak, ve bu iş neolitik grıplar eliyle olmalıdır ki öneceden sığır cinsinin ve davar cinsinin evcilleştirmesini denemişler, ve ki şimdi (dört bin yil sonra: cfr. Bökönyi 1974, e DP s.v. *cavallo)*, atın üzrede uzmanlaşmaka başlamışlar. Gelişlemenin ikinci büyük aşamasi olarak, ki atın evcilleştirmesinden sonra ardica geliyür, oni binmekdir. O andan ki at ılkısı oluşmaka başliyur, buda yapısal bakımından gerekli oluyur: davar ve inekin çobanına hızlı yürümek ve uazak aralara getmek gereksimiyürken, at ılkısına yol göstermegiçün ve korumakiçun atlıdan(at binen kişiden) sonra başkasi başaramaz (Lichardus e Lichardus 1985, 358-359, 506). Bu at ılkılarının(sürülerinin) olağanüstü devingenlikinden(mobilitesinden) göçmenlerin özel yaşam tavırıda doğuliyur, ve o zaman ki göçmenler her tür ekinciliki bırakıyurlar, ekincilik uyğarlıklariyla bir gizli değiş tokuş ve uyuşmazlıkların gelişlemesine başlaniliyur.

Chernykh'de böyle yaziyur: "at-yetişdirme [bozkır uyğarlıkında] özel yer dutiyur, at evcilleştirmesinin ve atlı kişilerin boy göstermesi, bu yerlerin toplumlariyle onlarun bati komşulari arasında, esgeri bakımından, güc dengesinde bir kökden değişime aparıb çıkardi. Bu zamandan sora, çağcil devrane gibi, esger atlılar yürüş gücünün ana parçasın oluşturmuşlar" (Chernykh 1992, 42). Bu konuni yeniden vugulamaliyam ta kanıtlamış olam ki Orta Asiya'lı göçebe cobanlık uyğarlıkının etki alani altayik dilliler di. Avroasiya sonsuz bozkır şeritinin güneyinde üç değişik uyğarlık coğrafi (geocultural) alani göze çarpılmakdadır, ki Orat Asiya'nın göçebe toplumlarının öz komşulariyla kurduklari ilişkilerin çeşitlilikin saptamakiçun çok etkili olmuştur. Batıda yerleşen, Doğu Avropa'da, bozkırların günei alani, yoğun ekincilik ve yüksek uyğarlık alani oluyurken, özlerini yeterice kolaylıkla göçebelerin saldırısından koruyabilmekdeydiler.. Doğuda, bozkır Çin'den Gobi çöliyle ayrılmakdadır, bir korucu duvar(barrier) ki Çin'nin üzre göcebelerin etkisini çok kısıtlamışdır. Tekce ortada, yani Orta Asiya'da, bozkırın güney alanı dağlık, çöllük, otaklık ve ekinlik karışıklı bir alandır, ve böylece bir ideal etkilenişme alani biçimlemişdir, orada ki tarih öncesinden şimdiye gibi , aralıksız olarak, göçebe-çobanlık gelenekiyle ekincilik-kensel geleneki katışmışdır(Francfort 1990). Şimdi özümüzden soruşmaliyiz neden bu gün, Orta-Asiya'nın bu ekinçilik ve kentcilik yerlerinde ki bozkırların göçebe toplumlarına birecik doğrudan 'açık' yeridi, ve ona bir çekim ucayi(cazibe merkezi) de oluştiriyuridi, şimdi tekce ve özellikle altayik dillerde konuşulmakdadır. Doğrusu Kazakistan, Kirkizistan, Uzbekistan ve Turkmenistan'nın geniş ekin bölgelerinde oturak(yerleşmiş) altayik(türkik) dilli toplumlar vardır, ki dil bakımından aynen göçebelere benziyürler. Bu konuni açıklama kolaydır, ve tekce olanaklıdır: Burada bozkır çobanlıkın uyğarlıkının yaranış göbek baği(cordone) yerleşiyür, ki çobana dönüşmeden önce ekincimişler. Daha güneyde, İran'da, Tacikistan'da ve Afganistan'da, bir ayri dünya'dayuk, ki iranik diller etkisi alanına yoneleniyür.

Süreklik Kurami(Continuity theory) alanında, dil bakımından çok az tarih-öncesi uyğarlık alani bozkırlıkdan çıkan uyğarlık gibi böylece kolaylıkla özüni tanımlanmakına izin veriyür, ki Neolitik çağının(daş çağının soni) başlankışından bu güne gibi, ayni uyğarlık özpaısını(karakterin) daşiyur. …Bu özdeşleştirme, bununla birlikde, kaçınılmaz olarak Gimbutas'ın ve onun yandaşlarının kuramından(teorisinden) kökinden değişik-başka olan sonuca aparıb çıkariyur: *kurgan*'nın çoban savaşcilari, bozkırın ilkin göçebe-çobanlık uyğarlıkın varisi(kalıtcisi) gibi, ki (PIE)Ön-Hindavropa'li olmiyarak, bir gurup altayikleri diler, ve daha önceden ayri altauiklerden farklılanmışlar.(pp. 86-89)

...

Avroasiya bozkırının göçebe-çobanlık uyğarlıkı ki Neolotik devranin sonundan başlanarak arkeologik kanıtlarda özüni çok aydınca göstermekdedir, altayik göçebe-çobanlık uyğarlıkının öncellerinden(atalarından) başka kimse olamaz, ki olursa türk olsun ya da muğul olsun, Orta Asiya'nın tarihi devranin ve şimdisini nitelemektedir. Bu bize *kugan'*lar uyğarlın ve ondan önce yada sonra gelmiş uyğarlıkları yeni ışıkda görmeke izin veriyür. (IP) Hindavropa ya da İranik kökeniynen bağlantılı olmakdan çok üzak oluyurken, 'toplumların göçü' kuramıyla(teorisine) bağli değişik arkeologik ve dilbilimcilik görüşleri, böylece şimdiye gibi buni, alternatif (deyşik) seçenekler altında, desteklemişler ve ginede desteklemekdedirler, ama bunun tersine bu büyük uyğarlılar özlerini ilkin altayiklerin ve özellikle türk gurupunun gösterisi gibi saptamakdadırlar(bak. 1. şekile), bunca şimdi cuğrafi dilbilimcilikin(geolinguistic) belgelerinin hesaba sığınmaz yardımiyla kolaylıkla tarih-öncesin yeniden yazmak olabiliyür. Doğal olarak, bu kuram(teori) değerini koruyarak kaliyur ki *kugan*'lar uyğarlıkı, Asiya ve Avropa sınırında, çobanlık, ataerkilik(patriyarkal), savaşcılık ve seçkinlik ideolojisinin yaranışında ve yaykınılaşmasında temel rol oynamışdır. Ama Süreklilik Kuramında (continuity theory) bu özellik ilkin olarak altaik kökenli olmasi gözükiyür, ve yalnızca ikinci an, Cordicella Seramik'i(kaytanli seramik) ve Savaş Balta'lari uyğarlıkiyla, Hindavropa göstergesine çönüşiyür. (pp. 117-18).

Şekil 1: Avroasiya'da türk dillerinin yayımi

Arkeologi'yla bağli olarak, o açıka çıkardi ki nasıl materiyal(özdek) uyğarlıkından eliyebiliniyür Erusk'lariyle VI'inci yüzyillik Anadolu'nun ortasında olan ilişgiden çokli izler(ip uci) elde edilsin:

(1) etrusk aristokratlarının(ağalarının) altın disk biçimli küpeleri(sırqaları), ki orada dövmek yöntemi kullanımı, filigree kullanimi ve granulation(danecik) kullanımı, Batı Anadolu elsanatı yöntemı;

(2) erkeklerin bileziklerle, kuliyelerle, küpelerle süstenme geleneki;

(3)Etrusk resim sanatiyle Gordion duvar resimleriyle ya Antalia'daki Karaburun duvarındakılarla benzerlikleri;

(4) ertusk türbelerinin korucusun betimliyen aslanın biçiminin, sirio-hittit sanatiyla benzerliki.

Nasıl ki Donati sonuclandiriyur (idem, 42), o oğeler(elementler) ki etrusk uyğarlıkı Anadolu dan almıştır«aydın ve güvenli dir».

türk-etrusk uyğarlık benzerliki

Türk-etrusk benzerlikiyle bağli önemli düşünceler üste adı geçtiki türk araştırmaci Ayda Adile terefinden ortaya koyulmuştur. Burada olanaklar içinde, onlarun en önemlilerinin üstünde bir az daha işlem yapiyurum:

1) Esgi türklerin islam-öncesi inanci böyle düşüniyuridi ki Gög, orada ki tanrılar yaşaridi, 17 bölgeye bölünmüşidi. Etrusk düşüncesinde, nasıl ki Marziano Capella anlatiyur, 16'ye bölünmüş olmasına inanıliyur, ki heresinde bir değişik tanri yaşiyuridi. Bir çok kolaylıkla ayırt edilen benzerlikdir, bunca ki klasik dünyasının inanclarının kosmologiya düşüncesinden(kavramından) kökden ayriliyur(başka dır), ki onlarca dünya kolay bir şekilde gög, yer ve cehenneme bölünmüşidi(seyfe 40 üste adi geçende).

(2) Üstelik, her iki inancin ortak inanişi buyidi ki, bir tür boru gögler dünyasila yeralti dünyasin, yerde kazılmış delik araciyle, birbirine bağliyur (s. 43 üag.) Burada hanım Adile anımsatmışda

oluyur ki, Catone'ye göre (*apud Festun*, 144, 18 üag.; cfr. DELL s.v. *mundus*), bu delik bunca kazılmışidi ki, ölülerin ruhlari sanılan, Man'larla iletişim kurula; ama buni anımsatmaki(hatirlamaki) unutiyur ki Latin'ler oni *comitium'*da yerleştirerdiler, ve oni *lapis manalis'*le kapataridiler.

(3) Her iki inancda, zamanın ilk başında yalnızca deniz(okiyanus) varidi; sonradan, Gög'ün Deniz'den ayırılmasından yer doğuliyur(yaraniyur)(s 46 sgg)

(4)Her iki inancda(dinde) kuşlar Gög'iyle bağlidilar ve orada, tanrilariyle beraber yaşaridilar (p.51 sgg). Adile Auguri'nin(italianca "Gutlu-Uğurlu" olsun demek) rolun kuşlarun uçuşunun yorumlamsi olmasını anımsatiyur(hatırlatiyur), ama unutiyur anımsata(hatırlata) ki *auspicium,* kökünde(eslinde) *avis spicium,* 'kuşlari' izleme-gözlemleme' anlami daşiyur.

türk-etrusk dil benzerliki

Adile sonra, dil'iyle bağli, bu aşağıdaki turk-etrusk benzerliklerin vurgulayur:

(I) sözde 'gorgia toscana' denilen ses çönüşmesi, genelikle bir etrusk kalıtımi gibi alkılaniyur, ki türk dillerinde de vardır(pp. 195-6);

**"Gorgia Toscana" yani aşağidaki seselerin obirine çönüşmesi ki türk dillerinde de vardır:*

· */k/ → [h]*

· */t/ → [θ]*

· */p/ → [ϕ]*

(II) ses harmonisi, ki olur etrusk diline ve olursa ural-altaiyk dillerine özgül(mehsus) dır(pp. 197-8);

(III) Ekleyci yapısı, ki her iki dilde ortakdır(p. 197);

(IV) etrusk Aİ, AU, EU iki seslilerinin(dittonghi) sırasiyle Eİ, AV, EV, ye geçişi, ki Pallottino(#) oni belirtiyür, ki Kazan türkcesinin osmali türkcesine gelişmesinde de gözükmekdedir(p. 198 sgg.);

(V) latince açık seslemede(silabda) olan kısa O'nın italiyan UO'sına geçişi, ki italiyancaya özgül dır, ve ki bir azda türk dillerinde gözükmekdedir (p. 199sgg.);

(VI) sağdan sola yazılmasi(p. 204);

(VII) seslilerin yazılı dilde atlanılmasi(yazılmaması)(pp.205-7).

(dilbilgisine)Gramatik'e gelir ken, Adile(p.) böylece sıraliyur(ki burada daha önemlilerin ele aliyurum):

- soneklerin(suffix) ard-arda yığılmasi, ki etruscek ve türkce ortasında ortak dır(p.289);
- etruskca da sifetlerin *"–l"* iyle düzelmesi, ki türkce de *"-li"* yile karşılaştırmak olabiliyür(p. 291);
- olur etruskacada olursa türkcede, cinsin(gender) olmaması (erkek, dişi, yansız)(p.291);

- etruskca da çoğulukiçün *–ar –er* , türkcede *–lar –ler* kullanılmasi. Adile yakutca daha çok işlenen *–lar -ler* yanında çoğullukiçun *–ar –er* kullanımından da söz ediyür. Bundan başka, Pallottino'nın etruskcada bir *–l* çoğullukundan ad apardıkına göre, Adile(p.) varsayiyur ki
- yalınle(nominative) yukleme durumu(accusative) sık sık özdeş(ayni) olmasi, ki iki dilde ortak dır(p. 293):
- genetive'in oni nitelendirdigi adın önünde gelmesi (örenek: gülün kokusu), iki dilde de ortak dır(pp. 295, 310-11);
- sonek(suffix)in genetif(genetiv) de gelmesi tekce yalınlanan adda(nome determinante) yok belki yalın adda(nome determinativo) kullaniliyur, ki her ikisinde de ortak dır(pp. 295-6)
- *-s* sonekin belirleyici (determinative) adın genetif'den yaranmasiçun, iki dilde de ortak (ibidem)
- *-a* nın esgi (arkaic) etruskcada, dativ halinde kullanımi, ki çağcil türkceyle ortak dır (p. 298-9)
- etruskca lokatif halin yaratmakiçun *–θi* sonekinin kullanımı ve türkce *–te –ta* (> *-de –da*) (p. 299);
- etruskca yükleme durumunda herden *-n-* nın kullanımı (örnek olarak işaret zemiri gibi), Kazan türkcesindeki *–n-* ye uykun-ayni , ve çağcil türkcede de işaret zemirinde(pronome dimostrativo) aynen kullanıliyur(pp. 300-1)*;*
- etruskca bezi seslerin *–m* le çıkmasi, ki eruskologlar oni yanlış anlamışlar, ki farkli olarak türkce birinci tekil şehsin şimdiki zamani yle aynı dır(bundan başka önemli sözçük örneklerde kullaniliyur)
- etrskaca da görülen geçmiş zamanın özyapısı olan *–ce* çekimi(infexion), ki, damakda deyilse çuvaşca *–dje* le özdeşiyür (pp. 302-4);
- etruskca emir belirten hal besit kökle oluşiyur, ki türkcede de vardır(pp. 305);
- etruskca fiilden türetilen isim (gerund) *–eri* yle oluyur, ki türkce emri halinde *–esi* çekimiyle(infexion) özdeşiyür, ki bunida gözün önüne almaliyuk ki tarihi türkce sescilinde(fnetikinde) sık sık /r/ sesi /s/ ya /z/ ye çönüşiyür(pp. 305-6)
- özne zemir(adıl)in getirilmemesi, ki latin, etrusk ve türkcede ortak dır(pp. 309-10);
- Fiilin cümlenin sonunda gelmesi, latin, etrusk ve türkcede ortak dır.

Şimdide, türk-etrusk sözcük benzerlikiyle ilgili olarak, inaniyurum ki yararlı oluyur Alinei(2003) de yapılan karşılaştırmani burada birleştirib, ve bezilerin derinden araştırıb ve ona çokli ayrıların ekliyem, ta uzmanların ilgisine sunmuş olam.

türk-etrusk sözcük benzerliki

Şimdi aşağıda temel sözcükler ki türkceyle ilişgilidir, çağcıl alifba dizisiyle sıraliyurum, burada uyarmaliyam ki Hungar etgisini, ki burada vardır, içeri almamışam, bunca ki onun bizim ele aldıkımız konuya onemi azdır.

1. Lat.-Etr. AEGER AEGRUM *'ağri, hasta'*

Latince *aeger* 'ağri, hasta', böylece *aegrum* 'ağri, aci', Etimologi bakımdan araştıma gerekirmeden (cfr.DELL). Adile (pp.229-30) bu sözcükleri türkce *agri* le ve *agrimak* la bir saniyur.

2. Etr. AIS 'tanri, tanrılık'

Adile bu sözcükü iakutca *ais* "tanri, tanrılık" le özdeşleştirmeni öneriyür (pp. 243-4) ki bu benim yazdıkım varsay olan(Alinei 2003, p.43) hung. *isten* 'tanri', ve Ön-Uralik **ičä* den daha inandırıcıdır.

3. Etr. AN/ANC/ANANC *'onun' 'ilgi zemiri'*

Pallattino bu formlari zemir gibi olabiliyur ilgi zemiride gibi de yorumliyur. Adile (p.278) bu karşılaştırmani doğrulayurken oni esgi türkce ve türk ağızı(lehcesi) olan *aning* (çağcil tür. *onun*), ki oni zemir-adıl gibi ('onun') ve iyelik sifeti(possessive adjective)gibi ('onun') yorumliyur.

4. Etr. APA 'ata'

Apa , etrukca 'ata' nın adıdır, türkce ve hugerce de öylece dır (pp.247-8). Belirlidir ki, burada şimdi türkceyle etruskcanın dolaysız benzerlikinin yeğlemesinden(tercihden) söz gediyür.

5. Etr. AVIL *'yıl'*

Bu sözcüke görede Adile'nin (pp.245-6) esgi ve çağcil türkce *yil* le birleştirmesi, hung. *év* (yil)e göre ki bu yazını yazanın önerisidi(idem p.47), daha yeğlemelidir(tercih edilmelidir), önce gelen kanıtın seslenme bakımından(fonetik) daha az belli gözükmesine bakmiyarak.

6. Lat. –etr. CAMİLLUS *'din adamı- kam- ham- xam'*

Etrusk kökünden olan latin sözcüki camillus (cfr. DELL), ki Servio'ye göre 'minister deorum' anlamınada geliyür, Adile'ye göre (pp.216-8) -cam kısalmışı gibi okunurken türkce kam 'şaman'a yakin gözükebiliyür.

7. *Etr.* CANΘE/CAMΘI *'bir devlet görev yeri'*

Bu etruskca en üst siyasi görevlinin adi dir(Serv. Aen. II, 669; cfr. Cristofani (1993, 132) (bu sanal sanılsada: gerçek güc *zila* nın elindeyidi), *rex* (hakan)la özdeşiyür. Bilimsel araştırmaların ilk başından saptanılmıştır(belirlenmiştir) (cfr. e.g. Pauli 1882, 69-70, Pallottino 1985, 485-6, 507), ve altaiyk kökenden olabiliyür: hazar-kazarca *kündäč*, tatarca (Lebed) *kündü* 'derin sygi, kibarlık-incelik; siyasi görevlilikde önem sıralamasında ikinci yer dutiyur'; hakasca *χündü* 'büyük saygılı, görevli' ecc. (< mong. *kündü* 'önemli; saygı , ün'(EWU s.v., cfr. EWT s.v. *kündü* (2a u lg)).

8. Etr. CAPE CAPİ *'kap'*

Pallottino bu sözcükü, onun çokli türeviyle 'kap-zerf' gibi çeviriyür. Adile(p.263) buni anımsatiyur-hatırlatiyur ki *kap* sözü türkcedir.

9. Etr. CEP- *'model, biçim, but-sanem'*

Pallotino, öz kurumsal kılavuzunda oni 'rahiblik ünvanlarından' gibi anımsayur: bir varsaım ki *Liber Linteus* demeclerinde ki onun içeri kesince inanc töreniyle bağldır, sık sık görünlmesinden yaraniyur, ve aydın bağlamla devlet ünvani gibi, yani *zila, maru* ve onlardan kaynaklanan sözcüklerin yanında yer aliyur (cfr. TLE 133, 165, 171, 359, 894). Dolayısıyla, uzmanların çalışmasi kutsllıkla devlet görevlilikin birleştirerek bir 'din adami-rahib' anlamli varsayıma varmakdır, ya oldukca buna yakın bir saygı unvanı dini ve devleti ortasında, ki bir esgi toplumiçün olası olmiyan sanlmiyur.

Türkece yorumlamasi bize bu olasilikı taniyur ki oni dini törenle bağli gibi ya da devlet görevliliki gibi anliyak. Doğrusu, bu sözcük, bulğar-türk inancsel sözlere ait dir, ve 'put' anlamın daşiyur. özdeştirmeler bunlardır: uig. *kip* 'örnek, model', mtu. *kīb* 'model, forma, saylıkı-önemsemelı görüntü-şekil, turkm. *gäp* 'korkuluk, bostan korkuluği', karacal *kep* 'aynen', oir., tel., tat. (leb.), scior. *käp* 'ölçü, model, biçim, çizgi', scior. *käbär* 'betimleme, resim çizimi, model', calm. *kep* 'biçim', cazc. *kep* 'anlam, mana', soi. *χep χevi* 'biçim', *χevir* 'biçim, çizim', iak. *kiäp*, ciuv.

kap 'uzatma, büyüklük-siz, dışari görüntü, çizim' (da cui mari *kap käp* 'beden-can'), aciuv. (> ungh. *kép*, sbcr., slovn *kip* 'heykel', aslav. *kapь* 'biçim, kukla, put-sanem') ~ mong. *keb* 'model, biçim' (EWT s.v. **käp* (lg).

Ayri etrusk yazılarında bu sözcük özünı lat. *insigne insignia* (simge-tuğ) anlamında gözükiyür, ve böylece *tenu* fiilinin nesnesi(obje) gibi yorumlanmuştur, ki sık sık oniyla birlikde gözükmekdedir (cfr. TLE 133, 171, 894), ve lat. *regere*: '*zila* nın, gromatikin ve... yerin(görevin)/tuğun tutmak/dik saklamak.

(gromatico = Roman bölge bakani)

10.Etr. CLAN *(e il toponimo* CHİANTİ) *'figlio'*

Nasıl ki bilmsel etruskologianın ilk başlankışından belirlenmişdir, sık sık işlenilen ***clan-klan*** sözcükü 'cocuk-oğul-oğlan' anlamın daşiyur(cfr. Pauli 1882, Pallottino 1984: 434 ve öncekiler edd.). Bunca, nasıl ki önceden öz *addenda* [Alinei 2005] eserimde gösterdim, geçmiş yorumumi ki öz kitabımda [Alinei 2003] gösterişdim düzeltirken, onun orta türkce ve uyğurca, cağatayca ve... le bağlantılı olduku gözükmekdedir. ***oγlan*** 'genc, oğlan' (EWT 358), çağcıl tu. ***oglan*** [kısa g](*oqlan* okuniyur) (cfr. Adile 1985, pp. 249-50).

Chianti yer-adına (toponim) gelince, onun etrusk kökenli olmasi önceden Pieri (1919,29) ve Schulze (1933,529) desteklemişidiler, ki oni «bir etrusk önemli kişi titri *clante clanti*» la bağlantılı buliyuridilar. Bir köken ki şimdiye gibi, iki adi çekilmiş yazara daynarak savuniliyur, ve bu savunma DT terefindende oluniyur (ki burada sözcüki Carla Marcato derlemiştir). Bu sonuc şimdi etruskologiyanın yeni araştırmalarına dayanarak, ayrıntılarına girirken değişitirilecektir: (1) ve (2) son seslem ***–ti/-θi*** kolaylıkla yer-zemiriyle(-de) (locative) özdeşiyür (bak üs.), nasıl ki önce Deecke (1882) ve Bugge (1883) (cfr. Pallottino 1984: 438) görmişidiler: örnek olarak bu alıntıları yapiyurum *celati* e *celθi* 'çukurda', *hupnineθi* ' sepulkurde(oda gibi kabirde ki ustu korgan gibi küçük tepedir)/ kemiklikde (küzede)', *śuθiti* 'kemiklikde, kabirde', *tuśti tuśθi* 'otda', *cltθi mutniaθi* 'bu kebirde', *Unialθi* 'Un'larında(tapanakında)', *Tarχnalθi* 'Tarquinia'da'.

clan-ti sözüyle bağlı 'oğlanın-oğlaniçun (yerinde-yerde)' yorumu yapılabiliyür: bu bir sıradan olmiyan anlam ki, özellikle bizim etrusk toplumundan bildiklerimiz içerinde, ve onun içinde , bir gücli aristokrasi(ünlüler), ki yer-iyelik(malikiyet)i ve onun kalıtımın(irs kalmasi) ,yavaş yavaş oluşmasını, göz önüne alırsak (cfr. Pallottino 1984, pp. 301-303 e passim).

11. Etr. CLETRAM 'getirem-getiriyurum'

Bu etrusk sözcükü, ki Liber Linteus'da o çok gözükmekdedir (buniyla beraber, etnam, burdan v. obirileri, ve ayrılari), Pallattino oni Umbriya(Toskania'nın komşu bölge) sçzcükü *Kletra* ye yakın bulmuşdur ve oni 'nezir olunmuş şeyi' gibi alkılamışdır. Adile (p.), üste sözü geçenlere dayanarak ve yazılı etruskın vokalların göze almiyarak, Volg türkce sözcükü *keletiram* 'getiriyurum' la karşılaştıriyur, ki *keletir* 'getirmek'den alınmıştır (çağcil türkcede *geldirmek* , Abakan türkcesinde *keltirmek*). Bu *Liber Linteus* yazılarını daha anlamli yapiyur.

12. Lat.-Etr. CURİA *'roman toplumunun siyasi bölümü(kurultay)',*

Lat.*curia* 'roma toplumunun siyasi bölümü(kurultay), ki söz kökeni bilinmiyerek(etimologisiz) etrusk kökeninden olabiliyür (cfr. Festo ve DELL), haböyle latince *curulis*(kurulis), bir sifet dir ki *sella'*yla geliyür ta oni '(seggio) den ayırım yapa ki hakanın ve üst yargiçin, elçilerin, pretorlerin-

valilerin ve... dir, ve onunda etrusk kökenli olasıklı (cfr. DELL), ki Adile(pp. 233-6) oni' *kurmak'* ve *'kuruluş'* la özdeşleştiriyür.

13.Etr. ETNAM *'tapanam, yalvaram'*

Bu sözcük *Liber Linteus* da sık sık gözükmekdedir ve Pallottino oni latince *etiam*'la özdeşleştiriyür ve onun 've, haböyle' bağlaçi anlamın daşıdığın ileri sürüyür. Adile üsteki *cletram* gibi oni Volg türkcesi *ötin-mek, ütin-mek* 'tapanmak'la bağlı buluyur ve bu fıilin birinci şahsiyle özdeştiriyür.

14.Etr. FALA(N)DO *'gög'*

Nasıl ki bilinmekdedir, Paolo Diacono, Pompeo Fasto'dan böylece alıntı yapiyur: : «…falado (falando) quod apud etruscos significat caelum».(yani: ertuskca falado gög demekdir) Pallottino(1985) bu sözcükü *falau*, *falaś*, *falśti* etc..yla bağlı biliyür. Adile (pp.254-7) Yakutca *hlla* 'gög'le karşlaştiriyür, buncaki bu dilde (haböyle çüvaşcada olduku gibi), bir meyil-eğilim olarak,önde gelen *f-* yi üfleyerek(püfliyerek) kullaniyur(e.g. rusca *fonar* 'fener-lampada'> jak. *honar*).

15.Etr. FALU- *'kent-şehir'*

Etruskca 'kent' anlamı daşiyan, tanık olarak *faluθras* bileşikin 'kentle bağli birleşim' göstermek olabiliyür. Hungarca bağiyla (cfr. EWU s.v.*falu*), uigurca *balïq* 'kant-şeher', Kalmukca *balγasum* 'kent-şeher, köy'le yakın buluniyur.

16.Lat.-Etr. HARU(SPEX) 'karın-fıtık-kavlıç'

Adile (pp. 214-6) lat. *haru-spex* nın birinci öğe(parça)sile karşılaştıriyur, ki DELL'e göre etrusk kökenli ve lat. *hernia*, ve tür. diyal. *kharin* 'karın' la benzerdir.

17.Etr. HINΘA ve benzerler. *'yeraltı dünyası, kabristan'*

Pallottino bu etrusk sözcükü 'altda-aşağı' ya 'yeralı dünyasi' gibi alkılayur. Adile(p.262) uiğ. ca kabristan sinti adlandırıldığıni, ve ki /s/in /h/ye çönüşmesinin bir türk lehcesinin özeni oldukuni vurkulayur .

18.Etr. LUÀS LUC- LAUC- LUX- LAUX- etc. *'grande'*

Etruskolog'lar bu sözcüke, ki açıkca etrusk lukumon'nın (hakanin) gösteriyür, ve bunca dilbilimi bakımından kökeni belirsiz saniliyür, 'hakan-padişah' anlamın veriyürler, geçen araştırmamda ben 'atlı-şovalye' anlamı üste dumuşıdım, ve buna dayanakım buyuidi ki hungarca 'at', ve haböyle uyğ. *ula-γ* 'ulak- potsa atı', 'beraber, bağlama', mtu.(orta tür.) 'ulak- posta atı, istek'; cağ., tu. yakıtca, kom. osm. *ulak* 'ulak-koriye', 'beraber, Bağlantı', orta türkce 'postal atı, arzu-istek'; cağatay, doğu tü., ortak osm. *ulak* 'koriye-ulak' 'acele ulakı-koriyeri', cağ.'herhangi bir taşıma hayvanı', kazak. *ulau*, *ulo*, *lau*, Kazan tü. *ylau* ecc. 'resmi at üste atış-ok atışı'. Adile(pp.251-3) onla türkcenin ortasında bir bağ üneriyür ki bence çok dolaysızca ve inandırıcı dır: ön türkce, orta türkce., cağatay. etc. *uluγ* 'ulu-uluğ-büyük', cağatay., tat. *uluk* ve yakınlari'aynen', jakutca *loχon*, *ulaχan* etc. 'aynen' (cfr. EWT s.v. *uluγ*). Semantik (anlamsalbilim) bakımındanda, 'büyük-ulu' dan 'lucumone'ye geçiş daha ağla sığandır. (lucumone = lukumon = etruskca hakan-padişah)

19. Lat.-Etr. MACTUS/MACTE/MACTARE 'yüceltmek, onurlandırmak, önemlilendirmek', 'dinsel tören sözcükü, nezri önerilere eşlik etmek'

Adile (pp. 222-4)ye göre, bu dilbilimi bakımından köksüz(etimolojisiz), ve ehtimali etrusk kökünden (cfr. DELL) olan sözcükleri, türkce *maktamak*, dial. *makhtamak* la, özdeşleitiriyürler, ki 'övmek-medih etmek' anlamın daşiyur,

20.Etr. MI/MINI 'men-ben, mene-bene'

Eturskca 1° şahıs adılı(zemir), Adile(p.) (pp. 273-5)ye göre, Kazan türkcesinde karşılıkı vardır, ki *min* biçiminde gözükiyür. Obirilerde *men* gibi közükiyür. Çağcıl türkiye türkcesinde, ki orada /m-/ başlankıcısı /b/yel çönüşiyürken, onun yerinde *ben* varımızdır. Bundan başka, çuvaşca 1° şahıs adılı(zemir) *ebi* dır, ki e- (çekilmesi)prostesi varıdır. Ama *mini* ye gelinge, türk lehcelerinde, ve özellilkle Kazan türkcesinde, birinci sahisin yükleme durumudur: örnek olarak *mini küt* 'beni güd-meni güd, güt'.

21.Etr. MLAK MULAX *'armağan, öneri'*

Çok gözüken etrusk sözcükü, ki etruskologlar terefinden 'armağan, öneri' anlamiyle tanıtılmışdır. Adile (pp. 257-8), tarihi fonetik(sescil) bilimine dayanarak, başta olan M- sesi B- ye çönüşmesinden konuşiyur, ve hapısı 'armağan' anlamında olan, çağcıl tü. *bälak*, *bilak*, uyğur., cağatay. *bilak*, soj. *belek*, yakutca. *bäläχ* etc., le karşılaştırmasini öneriyür.

22.Etr. NAC 'niye- niçin'

Pallottino bu sözcükü 'nasıl ki, niye, böyle?' anlamında biliyür. Adile(pp. 279-280) buni başkaca yorumliyurken, oni hapısı 'niye?' anlamı daşiyan, uiğ. *neke*, Kazan tü. *nige*, osm. tu. *niye*; bir Finlandia türk toplumu olan ama kökeni Russiya'dan olanın, *nak* 'niya' özdeşleştiriyür.

23. Etr. PARXIS *'varlı, malik' > 'patrizio'*

Bu sözcük, bu tekce TLE 165, 169, de belgelendirilmiştir, ki tezlikle *zila* nın bir önemlı niteliki gibi tanımlanmıştır, ve böylece bir valilik(magistral) sözcükü gibi, hetta bile deyşik halde çeviri yapılmış olsada: Trop oni 'partizio nin' (1902-03, II 132) ki gibi ya 'atanın yanından-terefenden' (1905), Cotsen(1925) terefinden, 'ağa, ünlü'ecc. (cfr. Lambrechts 1959 bibl'lr).

Türk açısından iki olasılıkla karşılaşıyuruk: (A) altayca * *bār*- var, varlık' , cfr. tu. *bark* 'var,varlık' 'ev ve ayla' , aut. *barān baran* 'mal, var', Kırgız *barān* 'güc, güclülük', altay tü. Cağatay *bar-ym* 'mal, var', çüvaş *puran puran* 'kuzu' (cfr. EWU s.v. ve EWT 62) (çok yaykın olan 'varlık' ~ 'mal-davar, çiflik hayvanları', böylece latince *pecunia* nın <pecunia=parali> tersi oluyur). (B) esg. tü. *balqa*, or. tu.(doğu türkce?) *balka* 'çekiş-tokmak', bar. *palγa*, çağ. *balγa* 'Keule mit einem lange Stiel', or. tu. tar. *bolka* ecc., ki Róna-Tas (1999, 187-9) ın ayrintılı sözcük kökenin(etimolojik) araştırmaları izinde gederken (hetta tekce bir bölümünde), hungarca *balta* (cfr. EWT 61 ve bak *purth*- le başlanan sözcüklere) yla bir kökden geldikleri gözükmekdedir.

24.Etr. PAVA *'baba, soy'*

Tarxies (obirilerinede bak) sözcükünden önce gelen bir sözcük dır, ve 'baba, soy' anlamından alınmış, bir insanadına(anthroponim) çağırı(gösterisi) gibi alkılaniyur. Böylece de, osm. türkce,

uiğ., cağ. ecc. *baba* ‘baba, dede, soy, yaşlı ünlü’ , sart. *buva* ‘baba, dede’, hakas-xakas *paba* ‘ata’, or. tü. *bua* (EWT s.v. *baba*) sözçüklerine yanaştırabiliniyür.

25.*Etr.* PUIA *'bayan-karı-orğat, gelin'*

Bu sözcük yazılarda sinedaşlar(kabir daşlari) yazısından ad-güni(onomastic) türün betimlemesi gibi çok gözükmekdedir, ve bilimsel etruskologyanın ilkin gününden ‘eş-bayan’ gibi yorumlanmıştır(örnek olarak Pauli (1882)). Türk açısında okuluniyur ken,(esgi) osm. *bula, bola* ‘teyze-bibi-hala, yaşlı kadın’ yla karşılaştırıliyur. Bu sözcüke XVI yüzyilinde de tanıklık etmiş olsakda, onun Balkan’larda genişlikle yaykın olması (sbkr. *bula* ‘müsülman kadın, islami medrese öğretmeni, bulg. *bula* ‘türk kadın’, albanca *bullë* osmanlı kadın ecc.) buni göseteriyür ki osmanlı işğalı öncesinden bu sözcük orada olmalıdır(Alinei 2000, cap, III). Etruskcada *b*- nın bir az sesli<p> gibi kullanımı çok yaykın olarak, ve türkcede /l/ den sonra bir damaklı sorası ünlü-seslı(postpalatal vowel) geliürse, damaklı(palatale) /ɫ/ ye çönüşiyür.

26.Etr. PURTH/ PURT- *‘balta’*

Etrusk sözcükü *purθ* etruskologlar yanında bir “valilik-yarğıçlık unvani” (cfr. Pallottino (1984: 513) gibi alkılanmakdadır. Ama benim anladıkıma göre o ikiyanlı-balta’ni betimlemekdeyidi, ki Etrusk’larun yanında bir tanınmış güc ve yetki simgesi gibi sanıliyuridi, ve Lambrechts’e göre tekce *zila* nın yığıltayının başkaniyla bağlantıli dir, latin (*interpretatio)* yorumlamasiyle *princeps civitatis.* Maggiani (1996, 98), bu gün girinilmez olunan,Tomba dei Convegni (Toplantılar Türbesı) nin resimlerinin ve epigraflarının(heykel altında kısa yazıların) fotogarafın yayımladı, ki orada o türbenin kurucusun gösteriyürler, bu kurucu bir büyük düzenlı katılımcılarla ve iki “littore” ona eşitlik ediyür ki iki ağızlı demir balta daşiyurlar, ve bunca gerek bir çok üst yarğıç olması gerekiyür.

Türk açısından okunur ken, bu sözcük bunlarla karşılaştırılmış olabiliyür: çüv. *purtə* [son selı üste vurgu yapiliyur] (EWU, EWT) ve ona benzer osm. *balta*, uyğur. *baltu*, cağ., tar. *baltu*, mtu., (esgi osm.)aosm. *baldu*,(esgi tü.) atu. *balto*, atu. *paltu paldu*, tu. or.(doğu) *paltu*, *paldu*, tel. ecc. *malta*, oir. ecc. *palta*, iac.(yakut) *balta*, mong. *balta baltu*, tung. *balta*, ki hapısı da ‘savaş baltasi, balta, alabarda' (EWT 61) anlamında . Bence, etrusk gerek *balta* nın geografi-deyşikliki sözcükün de tanımış olaydi, bunca ki latince *balt-eus* (etrusk kökenli olması varsayuliyur) alınmalıdır, ki ‘kılınc kayışi-kemeri’ anlamın daşiyur (ki sifet oluşumi olarak, bunca ’*balta’*yçun demekdir). Nasıl ki biliniyür, lat. *balteus* ‘kılınc kayışı-kemeri’ etrusk kökenlı olması anlaşılmakda dır, bunca ki Glossa’da gelen bu kanıta dayanıliyur: “balteus masculino genere semper dicitur ut clipeus ... Sed Varro in Scauro baltea dixit et Tuscum vocabulum esse – burada Balteus’un tuskanca-etruskca baltea den gelmekin yaziyur" (GLK I 77, 5: cfr. DELL). Vulci ölüler kentinin, François türbesinde çekilmiş, “savaş görünümünde”, *balteus* açıkca deyşik figürlerde gözükiyür.

QUI FIGURA 2.1

QUI FIGURA 1.1

(figura dei portatori di bipenne nella Tomba del Convegno (Pittura Etrusca 64-65)), riprodurre anche Maggiani fig. 1, p. 97.

Çok marakli olarak Adile, öz *balteus* ’kayış-kemer’ görüşünde (pp. 239-241) ve onun türkce’yle ilişki olasanakı üzre, *balta* ve onun deyşik biçimlerin türkcede ve ayri benzeri dillerde düşünememişdir, ve türkce *bel* i (kemer) yeğlemişdir(tercih etmişdir).

27. Lat.-Etr. QUIRITES ' Roma'nın kurucusı', QUIRINUS 'tanrı-adı, soy-adı, el-adı'

Adile(pp.237-9) bu iki adı karşılaştıriyur, ki daha alışılmış oldukumuz, bir geçerli kanıtlamiya daynmiyarak, sabin yer-adi(toponimi) *cures* (cfr. DELL)e bağlaniliyur. Adile bu iki sözcükü türkce *kurmak* la, ve daha kesin olarak *kurucu* sözüyle ilişgilendiriyür.

28. Etr. **RAS(E)N(N)A** *'etruskların adı'*

Alinei (2003) de bu sözcük Etusk adlarından birisi olmaması, ama hungarca 'bölge' anlamlı *rész* le ilişgili olası savın ileri sürmüşidim. Adile (pp. 284-6), Trombetti'ye dayanarak, ki *Rasena* yerine *Arsena* okuyuridi, Gög Türk'den gelen boyun adiyla, *Asena* la karşılaştırmanı suniyur.

Bir yerinde karşılaştırma bunca ki böylece ad bize çin hanedanlarından gelib çatmıştır, ki o dilde(çince) /r/ sesi yokdur.

29. Etr. **SEK** *'kız-kız cocukı'*

Adile (p. 248) bu sık sık adı geçen ve tartışılmaz etrusk sözcüküne, türkce *kız* dan alınmış kökı öneriyür.

30. Etr. **SUC** *'dini tören'*

Adile (pp.258-9), bu etrusk sözcüküne ki Pallottino oni deyşik bağlara daynarak, 'dini tören' gibi anlatmışidi, çüvaşca *tsük* 'opferfest'(kubanlık kesmekiçün dini tören) le karşılaştıriyur.

31. Etr. **ΘANASA, TAN-** *'histrio'(tanı-mak)*

Etruskca *θanasa* biçimli sözcükü iki-dilli yazı olan TLE 541de gözükiyür, buradan onun lat. *histr(i)o* le bir olduku sonuclaniyur. *tan(sina)* biçiminde Vetulonia Bardakı' nın (TLE 36) 'konuşan yazılar'sında tanıklık ediyürüz, ve böyle deniliyür ki önerilmiş bardak içginin 'ölçüsün' gösteriyür. Bu tü. or. *tanu* 'tanı-mak', mturk. *tanu* 'tanıtmak, uyarmak, vurgulamak'(EWU, EWT).

32. Etr. **ΘAP** *'tapın-mak'*

Pallottino'ye göre bu sözcük ve onun türevleri 'adamak' ya 'nezir' anlamında dır. Adile (p.264) türkcede *tapma tapmak* sözünün *tapınmak* anlamında oldukun anımsayur. Bunuda artırmaliyük ki *tapı* nın 'put' ve *tapınmak* ın puta tapınmak anlamında dır.

33. etr. **TARXUN** *'Tarconte' e* **TARXIES** *'Tagete' antroponim'leri(adam-adlari) "Tarhan-Tarxan"*

iki efsanevi etrusk adam-adı(anthroponim), ki açıkca ortalarında ilişgi vardır, Tarqinia'nın adının köküni oluştiriyur, ki birincisi (Tarxan) Tarquinia'nın kurucusunun adını betimleyür, ki etruskların kurucusu Tirreno'nın kardaşı dır (cfr. gr. *Tyrsenoi* 'etrusklar'), ikincisi (Tarxies) Tagete'ni betimliyür, ki bir gin ve yaşlı-cocuk gibi, Tarquinia'da saban sürüntüsü izinden dışarı atlaniyur ve Tarkonte'ye *Etrusca Disciplina* ni (Etrusk Düzeni-Yasası) suniyur.

Bu iki adın kökünı, her bir olasanaklıkla, esgi türkik unvanı olan *tarχan* (*tarkan*, *tarqan*, *tarjan*) dır ki "üstün kılavuz... bir gögden yollanılmış yönetmen, ki onun siyasetde, yargı ve inanc

alanında olan güci ve yetkisi, sonra ki Türk-Moğul devletlerinin hakanlarına(xakanlarına) ve hanlarına(xanlarına) benziyür" (Golden 1998, 17): cfr. atu.(esgi türkce) *tarqan* 'kılavuz, üstün rütbeli, hakim', mtu. *tarχan tärkän*, atu. uiğ. *tarχan* 'ünlülük görevı', osm., çığ. *tarχan* 'ayrıcıklı koşul', Kazc. *darkan* 'Han-Xan'nın gözdesı', mong. *dar-qan* 'ünlü', hapısı *tar* 'unvan'dan alınmış + *Kan* (EWT s.v. *tarχan*).

Adile (pp. 281-3) burada vurkulayur ki türkce *tarcan* böylece çözümleniliyür, *tar* 'toprak' ve 'khan-xan' iye-malik, ağa, prens, padişah, xaqan-hakan'. Bundan başka, o *tarcan*'dan *Tarquin-(us)*a geçişi anlatiyurken çuvaş değişiklikini kullaniyurken *khun* sözcükünden *khan* yerine yararlaniyur. Bir sözcük ki *Hun* etnonim'inin(ırk-adının) kökeninde anlatiyur, ki doğru anlamı 'ağalar-efendiler-yöneticeler' olmuştur.

Bunida anlatmaliyam ki Canina *Tarcon* ve *Tages* ın özdeşleşmesine arka çıkmışidi (cfr. Mansuelli (1986, 101-112)), ama *Tarcan'*ı *haruspex primus* anlamışdır).

34. Etr. ΘAURA 'corredo funerario''kabir-ölü eşyası-çeyzi-xonçası''taura = var-mal'

Bu etrusk sözcüke ve onun değişiklerine, ertuskologlar 'kebir' anlamı vermişler.

Bu yorumlama, çoklı yazılarda doğru gibi gözüke bilsede, Cippo di Perugia(Perugia Bengü Daşı) yazısı , buni açıkca yalanliyur , ki , genellikle onun konusı bir yer bölüşmesi üzre oldukuni kabul ediyürler, ve orada *velθinaθuraś θaura* sintagma'sının kesince Velthina toplumunun(gens Velthina), 'mal-varlıkıyla' ilişgisi yokdur, nede onun 'kebirleri'yle.

Çippo di Perugia adiyla tanınan Perugia Bengü-Sine Daşı

Obiri yazılar üste ki o szöcük kaullanmışdır, aparılan araştırmalar, bunida gösteriyür ki dayima 'varlık' konusuyla yakındır, ve herden bu açıkca göze çarpiyur, ve ki böylece bu kebir daşlarinde yazılan sözcük kesin olarak 'coredo funeraria' ya 'ölü xonçasi-çeyizi' anlamı daşiyur, yani o var-mal ki ölü öziyle obiri dünyaye apariyur. Bu yorumlamanın düzlügüne inandikimiçun, bu sözcükü altayik sözcüklerine yakın buliyurum ki onun gösterisi olarak; Kalm. *tawr* 'var, mal', Kutadγu bilig *tabar* 'varlık-cins, mal', uiğ. *tavar* 'varlık, cins-mal', mtu. *tavar* 'var, ermeğan, vergi', oir., tel., tat. (Lebed) *tabar* 'varlık-cins-mal', cağ. e osm. *tavar* 'davar-mal (özellikle davar-koyun'), osm. e turkm. *davar* 'davar (özellikle koyun)', tat. (kazan) *tyvar* 'varlık, davar' ecc. (EWT 451-2, e EWU).

35. Etr.* TIURUNIAS *'stato della nazione''ulusun tavuru-töresi'

Pyrgi'nin Demir Tablası B(TLE 875) de olan bu *hapax* (ki, Pallottino gibi, oni birleşikce okuyurum, ve oni *tiur unias* gibi bölmiyürüm, nasıl ki Rix(Crç 4.5) öylece varsaymışdı), etruskologlara göre o *tiu* 'ay'ın bir bileşimi(compound) ya türevi(derivative) dir, türk açısından okunur ken bir önemli sözcükle ilişgileniyür (EWU'dan kuşkuyla yaklaşınılırken, uzmanlar oni yaykınca kullaniyur: cfr. Róna-Tas 1999, 112), buradan esgi yazılarda bu biçimler gözükmekdedir *tewruen, tewruenye* XIV secolo) ve bu anlamı daşiyurlar 'yasa, toplumsal düzen, töre, yönetim'. Kartacin'lerle bağlanan anlaşma metininin, Etruskca yazısında özüni böylece yorumlamasına çok uygun görüyür 'devlet, (etrusk) ulusun durumu',

36. Etr. (F[A]SI)**ΘRALS** ***'düzenlemek-düzmek'***

bu bileşikde, ki oni ‘kasaları-çömekleri düzmek’ çevirdim, ikinci öğe-parça *θrals* altayik sözcük kökenine yaklaşiyur ki ona gösterge gibi uiğ. *tavar*, cağ. *tavar*, etc. 'şey, var, mal-davar' (bak. bu üste *θaura* ve cfr. EWU, s.v. *tár2* e *tar*-).

37. Etr. ΘRAMA 'governante''hizmetkar’

Bir *hapax*’dır ki Golini I türbesinin yazı başlıklarının birisinde gözükmüşdür, etrsukologlar oni araştırmamışdır ve ben onı böyle çevri yapmışam ‘ambarcı kadın, kahya kadın, payliyan xanım’.

Onun bir altayik kökenli bileşik gibi yorumlamk oluyur, uyğ. *tavar*, cağ. *tavar*, etc. 'şey, var, davar' (bak üstekine *θaura* e *θrals*) e çuv. *ama* 'ana, karın', mong. *eme* 'hanım'

38. Etr. **ΘRESU** *'küle-hizmetci'*

Bir etrusk sözcük ki iki kez Golini I başyazısında yineleniyür(tikrar oluniyur), her ikiside bir külenin çalışma şekliyle(TLE 222 e 230) görünmekdedir. Bu sözcükle yakın bulunduklar bunlar çüv. *tarźə* ‘hizmetkar, paralı işci’, cfr. cağ., osm. mtu. ecc. *tär* 'ter', mtu. bir de 'külelik, ücret', 'ter', mtu. *ter-či* 'terriyen, paralı esger' (EWT s.v.).

39. Etr. **TUR- ‘adak önermek'**

Etrusk hermonotiki (sözcük yorumlaması) özünün ilkin günlerinden, *tur-* ‘e ve ondan törenen (*turce, turuce ecc.)’*lere ‘vermek, önermek’ anlamın tanımıştır (cfr. e.g. Müller-Deecke 1877, II, 512, Pauli 1879-80, II 66 sgg., Bugge 1890, 9-13, Torp 1902-1903). Doğrusu bu sözcükler deyşik şeylerin üstünde gözüken kısa yazılarda sık sık gözükmekdedir, ki böylece onların adı geçdiki kişi terefinden verilen ‘adak-öneri’ gibi olasanaklıkını göstermiş olabiliyür. Örnek olarak eger biz *turuce* biçimin –fiilin geçmiş zamani- sansak, oni burada da görebiliyürüz ; *Larθ Paiθunas Prezu turuce* (TLE 256) "LPP donò". yada burada *Θucer Hermenas turuce* (TLE 709), ya gine burada *(M)amarce Vexx(x)nśnaś turuce* (TLE 743); ve son olarak burada *mini turuce Larθ Apunas Veleθnalas* (TLE 760).

Onu türk açısından okur ken bize onun anlamın daha kesince tapmaka izin veriyür – ‘adak önermek’ – onun taranci *törpä* ‘armağan, ki bunca öneriliyür ta ondan daha değerlisi elde edilsin’ (ETW s.v.), ki tam bir ‘inanc önerisi’, ‘adak’(lat.vovere) düşüncesinin yananlam özgülügün daşiyur.

40. Etr. **TUŚ** *'repositorio funebre''ölü koyulan kap’*

Adile (pp.270 – 1) bu adı turkce fiili *düşmek* le karşılaştiriyur (adıl. *tüšmek*) 'tüşmek-aşağı enmek'.

41. Etr. **ΘUTA** *'dignità, governatore''dede, ünlü, hakim’*

Bu biçim Pyrgi’nin A demir tablasında gözükmekdedir, ki Thefarieri Velianas,Cere’nin hakani ya hani-hakiminin adı önünde geliyür. Fenikice yazıda *mlk* ‘hakan-melik’ sözcüküyle özdeşmesi olasanaklı dır. Pallottino önceden buni duyarmışidi ki böyle gözükiyür ki etrusk yazısında feniki sözcükü *mlk* le kesince olarak özdeşen bir sözcükün olmamasını ,

Pallottino etrusk yazısında feniki sözcükü *mlk* le kesince özdeşen bir sözcükün olmamasının gözükdükünden önceden söz etmişidi, ama bir şeylerde tapilabiler ki o anlama yakın olsun, ve bu değişik olanaklar içinde bunida göstermişidi ki bu unvan özinde *meχ θuta* (Pallottino in AA.VV.

1970, 20) ni gizletmiş olsun. Bonfante ve Bonfante (1985, 75) ve D'Aversa (1994, 26), (toplumun) ağasi anlamın benimsemişler.

Bu esgi türkce *tudun*, ki oradan yunan bizans *toudoûnos* ' VIII-IX yüz yilde türk-hazar(xezer) ünlüsü' sözcükü doğuliyur.

Ki özellikle Avarlariçun çok önem daşiyuridi, ve bundan başka esgi-türkce yazılarda gözükmekde dir, çincede de (*tu-tun)* ve orta çağ frascada da *(twdwn)* (Moravcsik 1958, 317-318, EWT, 502, ki esgi türkce *tutuk* 'bir bölgenin esgeri hakimi' den de söz ediyür, ve oni çince *tu-tuk* < **tuo-tuok*; ve uiğ. *tutun* (2a gamba di n lunga e dritta)le ilişgilendiriyür, 'sivil vali', ki çince *tu-'ungh* den alınmıştır).

Etruskcasına gelince, onun yalınına (nominatifi) *–a* da uyarlamasına düşülünebiliyür.

42. Etr. uru, ure *'er-ağa-bay'*

Bu sözcük Vetulonia Bardakı üstündeki yazıda gözükiyür(TLE 366, v. cap. III)), bundan başka değişik arkaik kapların üstünde birecik yazı olarak gözükiyür. Genellikle, anlamı belli olmiyan, fiile ait bir sözcük gibi saniliyur (cfr. Pallottino SE IV'de (1930), 201 sgg., ki bunlara dayaniyur; Trombetti #; Camporeale (SE XXXV 1967, 608 sgg.); Maggiani # (REE 48, 102-104)), buna başka XI'inci yülyülin hungercesinde tanıklanan. *úr* 'ur, bay, ağa', ve türkeceye gelince esgi türkcede *urï* 'er-genc', uiğ. *urug* 'tohum,buğday,dene, torun', tat. dial. *oru* 'töreme-üreme yeteneki', çuv. *vərə* (acc. circ. 2'inci ses üstünde) 'töreme', **uru*, *urï* 'torun, akraba' den (EWU, cfr. EWT s.v. *uruγ* de). Bu anlam Vetulonia Bardakı konuşan yazılarında açıkca doğrulaniyur, ki orada bardak *uru* 'er-bay'a konuşiyur, ve oni içgini tökmeki çağiriyur, ama obiri kaplar üstüündeki yazı sade bir şekilde er-bay'ın sahiblikin gösteriyür. *Uri* ve *ure* de, ki olarda kapların üstünde yazıları gözükmekdedirler, öylece yorum yapılmalıdırlar.

43. Etr. VACAL VACIL VACL *'bağ – bağlantı - ortada olan bağlantı'*

Etruskacada 'yüce bağ – büyü bağı' anlamı daşiyur, ve türkikce **ba* 'bağlamak'dan alınan**bag*-, cfr. uiğ. **baγ* 'bağ-bağlantı', osm. *baĝ* 'büyü bağlantısı', çuv. *pu* 'bağ-dügün' ecc.

44. Etr. VECU/VECUI*'ninfa(kadın ruh) Vegoia'nın adı'*

Nasıl ki bilinmekdedir, sözde "Disciplina Etrusca" "Etrusk Düzencesi" denilen, ki bir sıra geleneksel dokteriyenlerin bileşimidir ki etrusklar İtaliya'a getirmişler, ve bu Sibilleler Kitabların yazan sibille'lerden bir-birine geçiridi(sibille kadın ham demekdir), ki deyşik latin kaynaklarına göre Vegoik kitablar adlanilaridi, ki oda etrusk ninfa'sının adından alınmış olmalıdır ki onun doğru-özgün adı Veku dir. Ondan tekce parçalar halinde etrusk kökenli roman tarihcisi Tarquinio Prisco'nın yazısında olan alıntılarda gözükmekdedir. Adile(pp. 259-61) bir yandan bezi yazılarda 'şaman başcısı' gibi anlatılan *beki*'le karşılaştırılmasını öneriyür, ve obiri yandan, etrusk kadın adlarına (antroponim) *peçe, peia, pekni* ve benzerleri, ve böylece çüv. *pige,* tü. dial. *bike* 'hanım, büyük hanım, kraliçe' gibi dayaniyur.

45. Etr. VEL *'prenome' o 'pronome-adıl-zamir' (?)*

Çokluca etrusk yazılarında gözükmekde olan *vel* sözünü, etroslogar bir kişi-adam adı gibi alkılamışlar. Adile (pp. 276-7), türk lehceleriyle-deyimleriyle karşılaştırmalara daynarak, 3° şahıs adılı olamasını öneriyür. Gerçekten,türk lehcelerinde, bu adıl *ol* ya *ul* gibi vardır, ve çüvaşca da tam *vel* olarak gözükiyür.

46. Etr. XURVAR *'durunda-zamanda'*

Pyrgi'nin, A demir tablasında görünen, bu etrusk sözcükün, bence, böyle anlamak oluyur; bir bileşim *xur* 'yaş, zaman, devran' ve *var* 'durum gösterisi'nden uluşmuş dur, ki 'o durumda- o zamanda' anlamı daşiyur. Bu uyğ. *qur* 'dizi, sıra, yaş etc.', osm. *kur* 'kat, düzey, ölçü; yaşıt, çağcıl', kırkızca *qur* 'zaman' '(x)kere' anlamın daşiyur.

47. Etr. ZIX *'yazmak'*

Adile (pp.268-70) bu etrusk fiilin, ki anlamı kesinleşmişdir, uiğ. *çiz-mek* 'yazmak'le kaşılaştiriyur, ki bir sesdeğiştirme(metatetic) biçimdir.

48. Etr. ZILA *'han- bay-şehzade'*

Bildigimiz gibi, bu tür etrusk sözcükü onun çoklı kanıtlarda tapıldıkı bağlara dayanarak, tezlikle çeviri yapıldi. Pauli bundan önce, öz etrusk sayıları üzre yazısında(Pauli 1882) – ki orada daha geniş olarak tüm etrusk soruların ele aliyuridi - , buni doğruliyabiliyüridi ki "Das wort *zilaθ* [...] eine Ambtsbzeichnung enthält, wie langs festgestellt ist...", ve buniçun Karl Otfried Müller e Wilhelm Deecke, (1877) den alıntı yapiyuridi, ki orada birinci kez bu yorumlama gözükmekdeyidi. Artıca, Pauli özide, *zila* – ve onun değişik töremeleri olan *zilaθ*, *zilat*, *zilax*, *zilac*, *zilacal*, *zilc*, *zilcθi*, *zilci*, *zilx*, *zili* ecc.- üzre görüşünde, bunada varmışidi ki "dessen Nominativ wohl sicher als *zila* zu erschliessen ist".

Etruskologlar etrusk *zila* nın işlevin-görevin yunan kaynaklarında gelen niteliklerle bir biliyurler ki orada etrusk ordusunun başcısını ki toplum terefinden seçilmişidi böyle anlatmıştır, *strategòs egoúmenos* o *autokrátor* (strateg, egemen, autokrat)(cfr. Cristofani 1993, 134), ki Tarquina *praetor* (vali)sine yazılan bir latince *elogium* (medih)den de haman anlam çıkiyur, ki *exercitum habuit* ve onla bir esgeri kampanyani Sisiliya'da yönetmişdir(Lambrechts 1959, 103).

Bu sözcük peçenekce *Yila* 'boy adı'yla, başkırca *Yulay, Yulaman* 'boy adı'yla yakındır, ki **jula* (EWU s.v.)dan alınmışolabiliyür; bundan başka Hazarlar-Xəzərlər yanında bu görevin anlamı böylecedir (kutsallık) "ein sakrales Fürstentum" (EWU s.v., cfr. Moravcsik 1958 II 115, Di Cave 1999, 68, n. 114).

Etruskcada onun yalın (nominatif) biçimi *zila* olmalıdır, ki türkce **yula*' yla ve hungarca *gyulay*'la özdeşleşiyür.

Sonuc

Sonuclandırmakiçun, bence tarihi dilbilimcik, Paleothic Continuity Paradigma (Taş devri Süreklilik Paradigma'sı*)nın yeni açısından, şimdi altayik dillerine ve türk-etrusk bağına uyğulanarak, bizim strusk üzre bilgimizde büyk payı olacakdır.

**paradigma yani değişik bilim alanların kullanarak kanıtlamak ve ayni şeyi degişik açılardan kanıtlar birbirinin üstüne düşerse doğrulamak. örnrk olarak burada kullananlar: dilçilikin değişik bölümleri, tarihçilik, arkeologiya nın değişik bölümleri, tarihi genetik, atı evcilleme tarihi ve ...*

BIBLIOGRAFIA

AAVV (1970) =

Achilli A, Olivieri A, Pala M, *et al.* (2007). "Mitochondrial DNA variation of modern Tuscans supports the near eastern origin of Etruscans". *Am. J. Hum. Genet.* **80** (4): 759–68.

Adile (p.), Ayda, *Les Étrusques Étaient-ils des Turcs?* Paris: 1971 (in turco: *Etrüskler Türk mü idiler?* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1974;

= *Les Étrusques Étaient des Turcs. Preuves*. Ankara: 1985, (in turco: *Etrüskler (Tursakalar) Türk idiler*. İlmî Deliller. Ankara: 1992).

Alinei, Mario (2000),

Alinei, Mario (2003), *Etrusco: una forma arcaica di ungherse*, Bologna, il Mulino.

Bandelt HJ (2004). "Etruscan artifacts". *Am. J. Hum. Genet.* **75** (5): 919–20; author reply 923–7.

Bauchet et al. (2007) "Measuring European Population Stratification using Microarray Genotype Data". *Am. J. Hum. Genet.* 80, 948-956.

Bonfante e Bonfante (1985)

Bugge (1883)

Camporeale (1967)

Chiarelli, Brunello (2010),

Cortsen (1925)

Cristofani (1993)

D'Aversa (1994)

Deecke (1882)

DELL =

Di Cave (1999)

DT =

EWU =

EWT =

GLK =

Golden (1998)

Lambrechts (1950#)

Lambrechts (1959#)

Maggiani (1996)

Mansuelli (1986), SE 54, 101-112,

Moravcsik (1958)

Müller-Deecke (1877)

Pallottino (1930)

Pallottino (1984)

Pauli (1882)

Pellecchia M, Negrini R, Colli L, *et al.* (May 2007). «The mystery of Etruscan origins: novel clues from *Bos taurus* mitochondrial DNA». *Proc. Biol. Sci.* **274** (1614): 1175–9.

Piazza A. et al, «Origin of the Etruscans: novel clues from the Y chromosome lineages». Abstract of paper read at the 39th European Human Genetics Conference in Nice, France, June 2007: *European Journal of Human Genetics*, Vol. 15, Supplement 1 (conference abstracts), p. 19.

Pieri (1919)

Rix (#)

Rona-Tas (1999)

Schulze (1933)

TLE =

Torp (1902)

= (1905)

Vernesi C, Caramelli D, Dupanloup I, *et al.* (2004). "The Etruscans: a population-genetic study". *Am. J. Hum. Genet.* 74 (4): 694–704.

ABBREVIAZIONI:

aosm. = antico osmanico

atu. = antico turco

basch.= baschiro

calm. = calmucco

caracal

cazc. = cazaco o kazaco

cazn.= cazantataro

chirgh. = chirghiso

ciag. = ciagataico

ciuv. = ciuvascio

iac. = iacuto

mong. = mongolo

mtu.

oir.

osm.

sart.

sbcr.

scior.

soi.

tar.

tat.

tel.

tu.or.

tung.

turcm.

uig.

Gli argomenti di AYDA ADILE (P.)

Türk araştırmacı Esgi Türk'lerle Ertuskların benzerliklerin böyle katgörilerle gruplandiriyur:

Cosmogonia:

(1) Olur türkler olur Ertusklar gögı bölgelere bölünmüş olduka inanaidilar. Ki Radloff'un eseri *Aus Sibirien'*de anlatdıklara göre Esgi Türk'leriçün bu bölgeler 17 dir, ve Etrusklariçun 16 dır.

(2) Olur Türkler ki Ertusklar böyle inanaridilar ki dünya üç kata bölünmüşdür (gög, yer, cehennem) ki bir ortalarından geçen bir dingil-aks le bir-birine yolları vardır, ve bu yeri delib geçir ta *mundus* 'cehenneme' çatiyur(bu delik, ki Roma'da *comitium*'da dır, üstü *lapis manalis* daşıyla kapalidi.

Yer-toprakın denizden doğulması

Kuşlar

Tinia

Ani Ana

Mars Böru

Mario Alinei
Linguist (Emeritus, University of Utrecht)

Professor emeritus (University of Utrecht, NL); honorary member (and former President) of the International Society for Dialectology and Geolinguistics; President of the Societas Linguistica Europaea (1989); founding member of the Società Linguistica Italiana; co-founder and President (from 1982) of the *Atlas Linguarum Europae* (UNESCO sponsored project); founder and Emeritus Editor of the international journal "Quaderni di Semantica"; senior member of the Royal Academy Gustaf Adolf, Uppsala (Sweden); member of the Accademia Peloritana, Messina.
Books on the PCP: *Dal totemismo al cristianesimo popolare. Sviluppi semantici nei dialetti italiani ed europei*, Alessandria 1984; *Origini delle lingue d'Europa*, 2 vols., Bologna 1996-2000; *Etrusco: una forma arcaica di ungherese*, Bologna 2003; *Alguns aspectos da Teoria da Continuidade Paleolítica aplicada à região gallega* (with Francesco Benozzo), Lisboa 2008; *Origens célticas e atlânticas do megalitismo europeu* (with Francesco Benozzo), Lisboa 2009; *L'origine delle parole*, Roma 2009; *Nuovi studi di Archeologia Etimologica*, Bologna 2011; *Arqueologia etimológica. Três estudos acerca da continuidade linguístico-cultural do Paleolítico* (with Francesco Benozzo), Lisboa 2011.
Other books: *La struttura del lessico*, Bologna 1974; *Lingua e dialetti: struttura, storia e geografia*, Bologna 1984; *Il sorriso della Gioconda*, Bologna 2006.